

איימי ליפמן אביזהר
אקופיס המזרח התיכון

רותם קארו ויצמן
אקופיס המזרח התיכון

ציטוט מומלץ

ליפמן אביזהר א וקארו ויצמן ר.
מים ושכנות טובה – הטמעת
ראייה אזורית של מים בחינוך
סביבתי. אקולוגיה וסביבה 8(4).

פעילות חינוכית לשיקום נהר הירדן הדרומי | באדיבות אקופיס

מים ושכנות טובה – הטמעת ראייה אזורית של מים בחינוך סביבתי

8 בדצמבר, 2017

גיליון חורף 2017 / כרך 8(4) / ניהול משק המים

[בקצרה](#)

אתגר סביבתי חוצה גבולות

המורכבות בארגון ובניהול של משאבי סביבה נובעת מהיותם משותפים למספר הולך וגדל של אנשים, ממגוון חברות, תרבויות וישויות פוליטיות, שלעיתים נמצאות בקונפליקט ביניהן. המורכבות והמתח מתעצמים כאשר מדובר במשאב טבע חוצה גבולות כמו מים, שערכו הרב וזמינותו הנמוכה הופכים אותו לסלע המחלוקת בין קהילות, עמים ומדינות או לחלק מרכזי בהסכמי שלום, כמו זה בין ישראל לירדן. לא בכדי סוגיית המים היא סוגיה מרכזית הנמצאת במחלוקת בין הישראלים לפלסטינים. כדי לשנות מצב זה יש לפעול להפיכתם של המים ממקור הקונפליקט לבסיס לשיתוף פעולה. שיתוף פעולה בין חברות מציע פלטפורמה לדיאלוג בין-תרבותי מתמשך, מאפשר תהליך של בניית אמון, ומבסס קשרים חברתיים חוצי גבולות של שלום.

ניית שלום סביבתי בנושא המים במסגרת תכנית חינוכית

עבודה חינוכית העוסקת בסוגיות מים חוצות גבולות ראוי שתשים לה למטרה ליצור מנהיגות עתידית אחראית, מיועצת ובעלת ראייה הוליסטית לפתרון בעיות. תוכנית חינוכית שכזאת צריכה לכלול מרכיבים עיוניים לצד פרקטיקה כדי להעניק לתלמידים הבנה עמוקה של הסוגיות הסביבתיות ופרספקטיבה רחבה לגביהן – מרמת הקהילה ועד לאגן ההיקוות חוצה הגבולות. בדרך זאת קושרת התוכנית החינוכית את הנושא הסביבתי לזה האנושי. על הידע שמוקנה לבני הנוער בנושאי טופוגרפיה, אקלים, גיאומורפולוגיה והידרולוגיה, להוות תשתית לשאלות בין-תחומיות לגבי חלוקת מים הוגנת, אחריות, מעורבות פעילה

(אקטיביזם) וקבלת החלטות.

כדי לפשט לתלמידים את המורכבות האזורית על בעיות ופתרונות חוצי גבולות לבעיות מים, אנו פורטים אותה לארבעה עקרונות מרכזיים שלאורם מעבירים שיעורים ופעילויות^[1]:

- **מים הם משאב טבעי נייד: מים זורמים על פני גבולות מדיניים, לאורכם ומתחתם.** גישות משפטיות מסורתיות להקצאת משאבי מים, כמו "זכות ראשונים", מוחלפות בהדרגה בגישות חדשות יותר, המדגישות את המחויבות הנגזרת מהשימוש במים משותפים.
- **הזכות למים ולתברואה היא זכות אדם בסיסית ולא מוצר צריכה.** חוקי הקצאת מים חייבים להיות גמישים ולאפשר שינוי לאורך זמן בהתאם לצרכים המשתנים ולנסיבות המשתנות.
- **חינוכי להבטיח את המשך קיומם של משאבי המים ולהגן על המערכות האקולוגיות** המספקות כמות גדולה של שירותים ליחידת שטח לעומת מערכות אקולוגיות יבשתיות, הן כשירותים לאדם – משאבי טבע וסביבה – הן כשירותים למערכת אקולוגית רחבה יותר הנסמכת על מקור המים.
- יש ליישב מחלוקות בנושא מים בדרכי שלום ובגישור בין הצדדים המעורבים. יש לזהות את הצרכים של כל הצדדים ולמפות חלופות שישמרו על האיזון בין הצדדים והמערכת האקולוגית.

דבך מהותי בחינוך להבנה אזורית של נושא המים הוא המפגש עם בני נוער החיים מעבר לגבול אך חולקים את מקור המים. המפגש עם בני הנוער וההיחשפות לאורח חיים ולתנאי חיים שונים מעלה את מורכבותן ואת חשיבותן של הסוגיות שנלמדו, ומדגים אותן הלכה למעשה. בעבודה המשותפת מתקיים תהליך של בניית אמון דרך למידה משותפת, שינוי דעות קדומות, חיפוש הנושאים המשותפים והדגשת הקשר הגיאוגרפי והסביבתי בין בני הנוער. העמקת הקשר והחשיפה למציאות הסביבתית המורכבת באגן ההיקוות מעודדת שאילת שאלות, בחינת הקשרים וחשיבה ביקורתית על מה שנתפס כמובן מאליו ובלתי ניתן לשינוי.

פעילות חינוכית עם נוער ישראלי, ירדני ופלסטיני, מקהילות הסובבות את ים המלח / באדיבות אקופיס
זרכיב חשוב נוסף לאורך המסע החינוכי הוא הצגת האתגרים הגדולים בתחום המים **כהזדמנות לשיפור ולשינוי**, להידברות ולשיתוף פעולה בונה עם הקהילה השכנה מעבר לגבול. התהליך אומנם לא פשוט, ורצוף מכשולים וחסמים תרבותיים ופוליטיים, אולם הקניית ידע והגברת מודעות המשולבות בחוויה אישית ובהתנסות מעשית, מפתחות את הצורך ואת היכולת למעורבות פעילה. לכן, מומלץ ליצור מרחב למעורבות פעילה עבור התלמידים: בנייה אקולוגית, כגון מערכת הידרופונית או איסוף מי גשמים, הובלת קמפיין בקהילה, מיפוי מפגעים בשטח, פגישה עם מקבלי החלטות בקהילה, הדרכת תלמידים אחרים, פעילות ברשתות החברתיות ועוד.

החוויה שעוברים בני הנוער במהלך תוכנית חינוכית שמטרתה בחינה אזורית מעמיקה ומושכלת של נושא המים,

אמורה לתרום להם מכמה היבטים: תחושת השייכות שלהם לאגן ההיקוות ולנושא המים; הבנת הצורך בשינוי סביבתי; בניית האמון ההדדי כמו גם האמון העצמי ביכולת לחולל שינוי בניהול משותף של מים: שינוי בתפיסות ובהשקפות, ועקב כך בדפוסי פעולה וקבלת החלטות.

מקורות

1. ליפמן אביזוהר א ובקלה ס. 2013. [אוגדן פעילויות מים ושכנות טובה](#). תל-אביב: ידידי כדור הארץ המזרח התיכון (אקופיס).